

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНО-СЛУЖБОВИХ ВІДНОСИН У ПОЛІЦІЇ ЛАТВІЇ

Чумак В. В.

З'ясовано специфіку правового регулювання державно-службових відносин у поліції Латвії. Особливу увагу приділено аналізу правового статусу працівників поліції Латвії. Наголошено, що своєрідність правового статусу латвійських поліцейських полягає в їх належності до "чиновників виконавчого органу поліції" (публічних службовців).

Ключові слова: *правове регулювання, діяльність, державно-службові відносини, досвід, Латвійська Республіка.*

Вияснена специфіка правового регулювання державно-службових відносин в поліції Латвії. Особое внимание уделено анализу правового статуса работников полиции Латвии. Отмечено, что своеобразие правового статуса латвийских полицейских заключается в их принадлежности к "чиновникам исполнительного органа полиции" (публичным служащим).

Ключевые слова: *правовое регулирование, деятельность, государственно-служебные отношения, опыт, Латвийская Республика.*

The specificity of legal regulation of public-service relations in police Latvia. Particular attention is paid to the analysis of the legal status of police officers in Latvia. Emphasized that the peculiarity of the legal status of the Latvian police is their membership of a "police officials of the executive body" (public servants).

Keywords: *legal regulation, activities, public service relationship, experience, Republic of Latvia.*

Розбудова України як демократичної, правової та соціальної держави зумовлює необхідність проведення значної кількості реформ з метою приведення існуючого суспільного та державного ладу до рівня провідних європейських країн.

Не є винятком і галузь державного управління, оскільки саме від ефективної діяльності її представників залежить економічний, соціальний і культурний розвиток держави [1].

В умовах реформування органів внутрішніх справ України однією з важливих передумов удосконалення правового регулювання державно-службових відносин в органах внутрішніх справ України є врахування позитивного зарубіжного досвіду поліцейського будівництва.

Наша країна має давні традиції у сфері правоохоронної діяльності, що формувалися одночасно з державністю, правовою системою. Поряд з цим євроінтеграційні процеси та вдосконалення сучасної моделі правоохоронних органів з неминучістю передбачають звернення до досвіду Європейського Союзу.

Особлива увага має приділятися аналізу напрацювань країн, які мають спільне минуле та схожі проблеми у сфері державного будівництва і його правового забезпечення.

До їх кола, безперечно, належить Латвійська Республіка, де сформувалися апробовані підходи до

визначення правового статусу працівників поліції.

Зрозуміло, не йдеться про суто механічне перенесення окремих елементів зарубіжних моделей, що склалися століттями під впливом соціально-політичних умов і пануючої правової доктрини. Будь-яке запозичення має враховувати національно-правові традиції та сучасну соціально-політичну ситуацію [2, 49].

Питанню правового регулювання проходження державної служби в органах внутрішніх справ присвячено чимало праць відомих учених: С.М. Алфьорова, М.І. Ануфрієва, О.М. Бандурки, В.С. Венедиктова, С.М. Гусарова, М.І. Іншина, А.Т. Комзюка, В.В. Коновалова, Л.М. Колодкіна, Ю.Ф. Кравченка, М.Н. Курка, О.А. Лупала, Н.П. Матюхіної, Л.І. Миськів, В.А. Мінаєва, Г.М. Мякішева, О.Ю. Синявської, А.А. Стародубцева, О.С. Проневича, В.П. Петкова, А.Н. Роша, А.В. Фатули, В.М. Шамарова, Р.В. Шаповала, І.М. Шопіної, О.Н. Ярмиша, проте комплексного та системного дослідження щодо правового регулювання державно-службових відносин у поліції Латвії вони, на жаль, не проводили, що знов-таки змушує нас наголосити на доцільності цього наукового дослідження в рамках удосконалення правозастосовної діяльності органів держави.

Метою цієї статті є з'ясування специфіки правового регулювання державно-службових відносин у поліції Латвії та окреслення можливих шляхів імплементації їх досвіду в діяльність правоохоронних органів України.

У статті 101 Конституції Латвійської Республіки зазначено: "Кожен громадянин Латвії має право в передбаченому законом випадку брати участь у державній діяльності і діяльності самоврядування, а також служити на державній службі" [3].

За чисельністю персоналу поліція Латвії традиційно посідає одне з провідних місць серед органів виконавчої влади Латвії.

Латвійська державна поліція є державною установою, яка захищає життя, здоров'я, права й свободи громадян, власність, природне середовище, інтереси суспільства й держави від протиправних посягань.

Відповідно до ст. 1 закону про поліцію Латвійської Республіки поліція це озброєні, воєнізовані державні та місцеві поліцейські, чий обов'язок полягає в захисті життя, здоров'я, прав і свобод громадян, власності, інтересів суспільства й держави від злочинних та інших протиправних посягань [4].

Наголосимо, що відповідно до ст. 3 закону на поліцію в Латвійській Республіці покладені такі завдання:

- забезпечення індивідуальної та громадської безпеки;
- запобігання кримінальним злочинам та іншим правопорушенням;
- розкриття злочинів, розшук осіб, які вчинили кримінальні злочини;
- надання допомоги установам і приватним особам щодо захисту своїх прав.

Забороняється залучати поліцію виконувати інші завдання, ніж ті, що передбачені в латвійському законодавстві.

У свою чергу, діяльність поліції в Латвійській Республіці регулюється Конституцією Латвії, міжнародними договорами, Законом про поліцію, іншими нормативно-правовими актами Латвії, а також рішеннями органів місцевого самоврядування, якщо вони не суперечать законам Латвійської Республіки.

Ніхто не має права втручатися в діяльність поліцейських, коли вони виконують свої обов'язки, окрім осіб, які уповноважені законом.

Слід зазначити, що діяльність поліції в Латвійській Республіці здійснюється відповідно до принципів законності, гуманізму, прав людини, соціальної справедливості та прозорості.

Поліція захищає права й законні інтереси громадян, незалежно від їх національності, соціального, фінансового та іншого стану, расової та національної належності, статі і віку, освіти та мови, ставлення до релігії, політичних або інших переконань.

Працівники поліції діють в інтересах національних і місцевих органів влади, а також громадян.

Працівникам поліції забороняється розголошувати інформацію, яка є державною, та іншу спеціально охоронювану законом таємницю, які містять комерційну таємницю або патентні таємниці. Забороняється розголошувати досудові дані розслідування без дозволу прокурора або безпосереднього начальника, дозволу слідчого, і матеріали, які суперечать принципу презумпції невинності [5].

Поліція співпрацює з владою, приватними особами та об'єднаннями.

На службу в поліції можуть бути прийняті громадяни Республіки Латвії не молодше 18 років і не старше 35 років, враховуючи їх особисті характеристики, освіту, фізичний стан та здоров'я, здатність і бажання виконувати обов'язки, призначених поліції. На службу не можуть бути прийняті особи, які мають судимість.

Поліцейський має спеціальний ранг.

Ранги співробітників латвійської поліції такі: констебль, (Constable), курсант (Student), капрал (Corporal), сержант (Sergeant), перший сержант (First sergeant), молодший лейтенант (Junior lieutenant), лейтенант (Lieutenant), перший лейтенант (First lieutenant), капітан (Captain), майор (Major), підполковник (Lieutenant Colonel), полковник (Colonel), генерал (General) [6].

Що стосується структури поліції в Латвійській Республіці, то вона складається з державної поліції, поліції безпеки, муніципальної поліції та поліції порту.

Згідно зі ст. 15 закону про поліцію державна поліція та поліція безпеки в межах своєї компетенції виконують обов'язки на території Латвійської республіки, муніципальна поліція - на відповідній адміністративній території, а портова поліція - на території портів.

Державна поліція та поліція безпеки підпорядковані Міністру внутрішніх справ Латвійської Республіки.

Державна поліція складається з центрального апарату та підпорядкованих підрозділів. Співробітник поліції це людина, яка обіймає посаду в Державній поліції або поліції безпеки і якій наданий спеціальний статус.

Що стосується діяльності муніципальної поліції, то це питання регулює ст. 19 закону про поліцію Латвійської Республіки, де зазначено, що муніципалітет може створювати муніципальну поліцію або органи державного управління. Муніципальна поліція входить до складу муніципалітету.

Кількість співробітників муніципальної поліції визначається муніципалітетом. Муніципальна поліція може складатися з голів, його заступників, старших інспекторів та інспекторів.

Муніципальні поліцейські виконують свої обов'язки в уніформі, яка затверджена Міністерством внутрішніх справ Латвійської Республіки.

Муніципальний поліцейський це людина, яка виконує обов'язки, передбачені Законом про поліцію на адміністративній території муніципалітету [5].

Муніципальним поліцейським може бути людина, яка:

- 1) є громадянином Латвії;
- 2) не була засуджена за злочини;
- 3) не притягувалась до кримінальної відповідальності за умисні кримінальні злочини;
- 4) отримала, принаймні, середню освіту.

На посаду начальника муніципальної поліції і його заступника можуть взяти на роботу осіб, які відповідають вище зазначеним вимогам і мають вищу освіту.

Начальник муніципальної поліції і його заступник приймаються на роботу після отримання письмової згоди Міністра внутрішніх справ Латвійської Республіки.

Трудові відносини з муніципальним поліцейським регулюються Законом про працю.

Муніципальні поліцейські в межах своєї компетенції мають право застосувати фізичну силу, спеціальні бойові прийоми та спеціальні засоби. Також муніципальні поліцейські мають право в порядку та в умовах, передбачених законом, використовувати вогнепальну зброю.

Спеціальні фонди, які мають право використовувати муніципальну поліцію, а також спеціальні агенти встановлюються Кабінетом міністрів Латвійської Республіки.

Муніципальна поліція фінансується і її матеріально-технічне постачання здійснюється у відповідні фонди місцевим самоврядуванням.

Згідно зі ст. 19.1 закону про поліцію Латвійської Республіки в порту може створюватись портова поліція. Портова поліція входить до складу адміністрації порту [5].

Поліцейський порту це людина, яка займає посаду й виконує обов'язки, передбачені Законом про поліцію на території порту. Трудові відносини портової поліції регулюється Законом про працю.

Співробітником порту поліції може бути людина, яка відповідає таким вимогам:

- 1) є громадянином Латвії;
- 2) не була засуджена за злочини;
- 3) не притягнута до кримінальної відповідальності за умисний кримінальний злочин;
- 4) отримала, принаймні, середню освіту.

Портова поліція може складатися з голів, його заступників, старших інспекторів та інспекторів. Спеціальні фонди, які мають право використовувати співробітників портової поліції, а також спеціальні агенти встановлюються Кабінетом міністрів.

Якщо портова поліція має інформацію щодо злочину, який готується або вже вчинений, розгляд якого не входить до компетенції портової поліції, вона повинна вжити необхідних заходів для запобігання злочину, затримання злочинця, охорони території, негайно повідомити про це компетентний національний регулюючий орган (посадову особу) та передати правопорушника й документи на нього. У цих випадках співробітники державного управління зобов'язані дотримуватись інструкції портової поліції.

Портова поліція фінансується за рахунок коштів порту [5].

Поліцейський захищається державою, його честь і гідність охороняються державою.

Як зазначається в ст. 23 закону про поліцію партіям та іншим суспільно-політичним організаціям і рухам або їх представникам заборонено втручатись у діяльність поліцейського.

Співробітники поліції можуть створювати асоціації та клуби, діяльність яких регулюється законом.

У статті 27 закону про поліцію наголошено, що поліцейський за протиправну поведінку несе відповідальність за нормативними актами Латвії.

Поліцейський не може проводити або підтримувати будь-яку діяльність, пов'язану з катуванням та іншими жорстокими, нелюдськими й принижуючими гідність видами поведінки та покарання [5].

Поліція контролюється Кабінетом міністрів, міністром внутрішніх справ і місцевими органами влади в межах їх компетенції [4].

Отже, зазначимо, що своєрідність правового статусу латвійських поліцейських полягає в їх належності до "чиновників виконавчого органу поліції" (публічних службовців). Характерно, що кандидати на заміщення чиновницьких посад у латвійській поліції повинні відповідати як загальним вимогам до чиновників, так і спеціальним вимогам, що висуваються до особового складу поліції, функціонально орієнтованого на виконання широкого спектру завдань у сфері публічної безпеки.

Наприкінці відзначимо, що в умовах реформування органів внутрішніх справ зарубіжний досвід у цьому напрямі заслуговує на особливу увагу з метою вдосконалення діяльності й подальшого розвитку системи ОВС України та спонукає продовжувати наукові пошуки в цьому напрямі.

Література

1. Павліченко В.М. Сучасний стан законодавства у сфері праці державних службовців в Україні / В.М. Павліченко // Форум права. 2014. № 4. С. 237-241. [Електронний ресурс]: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2014_4_42.pdf.
2. Гутаріна К.В. Адміністративні суди України на шляху становлення / К.В. Гутаріна // Адвокат. - 2005. - № 9. - С. 48-54.
3. Конституція Латвійської Республіки. [Електронний ресурс]: <http://www.satv.tiesas.gov.lv/?lang=3&mid=8>.
4. Valsts policija. [Електронний ресурс]: <http://www.vp.gov.lv/?id=28&said=28>. - Офіц. сайт поліції Латвійської Республіки.
5. Par policiju Latvijas Republikas likums Izdevējs: Augstākā Padome Veids: likums Pieņemts: закон Латвійської Республіки про поліцію від 04.06.1991. [Електронний ресурс]: <http://likumi.lv/doc.php?id=67957>.
6. Бирюков П.Н. Полиция Латвийской Республики / П.Н. Бирюков // Евразийский юридический журнал. - [Електронний ресурс]: http://www.eurasialaw.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=934:2010-07-28-09-27-12&catid=137:2010-07-28-09-25-29.

Чумак В.В.,
кандидат юридичних наук,
провідний науковий співробітник відділу
організації наукової роботи
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Надійшла до редакції 6 11.05.2015